

Keeletegu 2010

Jüri Valge

haridus- ja teadusministeeriumi nõunik

Toekaid keeletegusid on tehtud sellelgi aastal: president on välja kuulutanud riigikogus vastu võetud keeleseaduse, Martin Ehala esitles nutitelefoniga peidetud keelenõusüsteemi „Sõnar” ning 9. märtsil sai ligikaudu 1200 õpilast 49 gümnaasiumist katsetada järgmisel aastal ametlikku ellu astuvat kaheosalist eesti keele riigieksamit. Valmistumaks järgmiseks konkursiks vaatame äsjase keeleteovõistluse veel kord üle (vt ka Õpetajate Leht nr 9, 4. märts 2011; varasemate keeleteokonkursside kohta vt Valge 2010¹).

Novembri lõpust veebruari alguseni esitatud keeleteokandidaatide enamik (konkursi statuudile enim vastavad – seekord 12) jõudis Ema-keele Seltsi juhatuse filtri kaudu rahvahääletusele. Peaauhinna valisid kõik need, kes pärast 1991. aastat haridus- ja teadusministri toolil istunud. Sõelale mittepääsemine ei tähendanud aga, et tegemist oli kehvatavõitu tegudega; lihtsalt mõnele muule konkursile – olgu see teatri või kodanikuajaloo oma – sobis mõni kõrvale jäänud ettepanek rohkem.

Jaak Aaviksoo, Mait Klaasseni, Peeter Kreitzbergi, Rein Loigu, Tõnis Lukase, Toivo Maimetsa, Peeter Oleski, Mailis Repsi ja Paul-Eerik Rummo otsus oli järgmine:

„1) määrata 2010. aasta parima keeleteo konkursi peaauhind MTÜ Jumalalaegas ja Eesti Hoiuraamatukogu eesti pimedate raamatukogu osakonna töörühmale (juht Janar Vaik, liikmed Artur Räpp, Igor Markatšov, Sandra Meigas) eestikeelse hääljuhendamise loomise eest pimedate inimeste tehnilistele abivahenditele; 2) tõsta esile a) ansambli Metsatöll eestikeelset loome-, kontserdi- ja salvestustegevust, b) Eesti Rahva Muuseumi näitust „Muuseum näitab keelt”; 3) tunnustada Toomas Hendrik Ilvese algatatud sõnaloomevõistlust „Sõnaus”.”

Alati üksmeelselt heaks kiidetud otsuseni ei ole kunagi jõutud hääletades, vaid erinevatest seisukohtadest lähtuva arutelu kaudu ning nii oli ka seekord. Mingis mõttes oli tänavuse arutelu tulemus

¹ Valge, Jüri 2010. Keeleteoauhindade neli aastat . – Oma Keel 2, 71–75.

siiski erandlik: statuudi järgi ette nähtud peaauhinna valimisele lisaks otsustasid ministrid esile tõsta ja tunnustada veel kolme ülal märgitud keeletegu. Teist korda keeleteokonkursside ajaloos langes ministrite arvamus peaauhinna osas üldsuse omaga kokku (rahvahääletusel selgitatakse alati vaid eelistatavaim keeletegu).

Üldsuse hääli registreerinud arvuti luges kahe populaarsema osas kokku ainult natukene erineva tulemuse, vahe kärises pisut suuremaks alles pärast mitmekordset ülekontrollimist ja kehtetuks tunnistatud häälte (kui üks inimene oli mitu korda ühe kandidaadi poolt hääletanud; puudusid hääletaja kontaktandmed) eemaldamist. Lõpuks sai võitnud Jumalalaegas 434 ja Metsatöll 419 häält. Rahvahääletust iseloomustas seegi, et kaks populaarsemaks osutunud keeletegu eristusid selgelt ülejäänutest.

Konkureerinud keeletegude meenutuseks kordan emakeelepäeval, 14. märtsil Vastseliina gümnaasiumis toimunud võistluse lõpuüritusel keeletegude tutvustamiseks antud lühikommentaare, mis toovad esile põhjused, miks nende tegude tähtsus „tegemise aastast kaugemale ulatub” (pikemad kirjeldused on ministeeriumi kodulehel www.hm.ee/Keeletegu2010 ja 4. märtsi Õpetajate Lehes):

- **Metsatölli tegevus** – suunatud eelkõige noortele; tutvustab ka välismaal kompleksivabalt eesti keeles laulmise võimalikkust ja ilu;
- **kõrgkoolide üliõpilaste eesti keele oskuse uuring** – annab selgeid viiteid, millele üldhariduskooli eesti keele õpetuses rohkem tähelepanu peaks pöörama (funktsionaalne keeleoskus);
- **Eesti Keele Kaitse Ühingu tegevus** – olulisim ligi 12 aastat kestnud töös on see, et seda on tehtud rahva enda algatusel;
- **Eesti keele väärtustamine Lätis** – naabrid on teineteisele tähtsad, kuigi eesti–läti sõnaraamatu tegemine juba aastaid paigal tam-mub; Agnese Rakovska Lätis populaarsed eestikeelsed laulud lubavad siiski oodata ka keelekoostöö edenemist;
- **Saare maakonna rannajuttude võistlus** – eesti keeles kirjutamisele annab lisaväärtuse kirjutamine oma kodust, rannast, samuti kohalike murdesõnade ja väljendite kasutus;
- **„Muuseum näitab keelt”** – näitus osutab selgelt, kui huvitav on meie emakeel ja kui huvitavalt seda on võimalik näidata; on toonud näitusesaali tuhandeid noori Tartus, toob praegu Tallinnas ja hiljem loodetavasti ka Eesti teistes paikades;

- „Sõnaus” – kui sõnavõistluse annist ka ainult *taristu* kasutusele peaks jääma (loodetavasti jääb rohkem), siis oleks seegi hea; olulisim – võistlus pani keelt tegema, sõnu leiutama sadu ning tegevust kommenteerima tuhandeid inimesi;
- lugemisteemaliste õpilasürituste sari – kõik, mis meie arvutisõltuvusest ohustatud ühiskonnas väärtustab raamatut, on oluline;
- Heinrich Gösekeni grammatika tõlkimine ja sõnastiku pööramine kestis kümme aastat; tulemus pakub huvi igäihele, kes tahab jõuda iseendani oma juurte kaudu;
- „Loe ja mõista. Töö teabetekstidega” – õpetab mitte ainult ise kirjutama, vaid ka teiste kirjutatust aru saama, muu hulgas on see põhikoolist algav ettevalmistus eesti keele kaheosaliseks riigieksamiks;
- prantsuskeelne monograafia Johannes Aavikust ja keeleuuen-
dusest tutvustab kodumaisest oluliselt laiemale lugejaskonnale eesti keele teed „külatänavalt salongi” ning vahel eksinudki Aaviku kaljukindlat põhimõtet: emakeelt tuleb hoida ja arendada;
- eestikeelne hääljuhendamine pimedate tehnilistele abivahendite-
tele – sisuliste väärtuste kõrval on see tegu hinnatav kui märk demokraatlikust ühiskonnast, mille keelelises arendustegevuses pööratakse tähelepanu ka keelekasutajate vähemusrühmadele.

Aasta parima keeleteo konkurss annab igal aastal selle korraldajaile ideid, mida järgmisel aastal veelgi paremini teha. Tänavust võistlust ning Vastseliina gümnaasiumi suurepäraselt korraldatud lõpuüritust iseloomustavad hääletajate (1336) ja lõpuüritusel osalenud koolide (40) varasemast suurem arv, otseülekanne veebis ja selle salvestus (<http://uttv.ee> – 2,5tunnise videosalvestuse osad sobivad kindlasti ka eesti keele tundides kasutamiseks), kohaliku murdekeele esitlus (nii Contra humoristlik-tõsise ülesastumise kui Võru instituudi olümpiaadi „Ütski tark ei sata taivast” tulemuste esitamise kaudu), kontaktide tekkimine eelmise, tänavuse ja tuleva-aastase keeleteo lõpuürituse korraldajate vahele. Erilise värvingu andis lõpuüritusele see, et osales ühe keeleteo, sõnavõistluse „Sõnaus” algatajana ka vabariigi president.